تـراژدی آب کـشاورزی

روابط عمومی انجمن پسته ایران

در دومیـن روز از جشـنواره پسـته دامغان نشسـت تخصـصی «تـراژدی آب کشـاورزی» باهدف آشـنایی باغـداران با قوانین آبی مرتبط با بخش کشـاورزی و بررسی مسـائل و مشـکلات آنها در حـوزه آب کشـاورزی، در محـل سـالن همایش‌هـای بین‌المللـی دانشـگاه دامغـان برگـزار شـد. در این نشسـت ابتدا مریم حسـنی سـعدی دبیـر کمیته آب انجمن پسـته ایران، بـرخی از مصائـب و معضلات آبی کـه کشـاورزان بـا آن دسـت‌به‌گریبان هسـتند را برشـمرد. وی مسـائل مرتبـط بـا تمدید پروانـه، کنتور حجـمی، سـاعت کارکـرد، کاهـش پروانـه، افزایـش هزینـه بـرق چاه‌هـای کشـاورزی، خامـوشی چاه‌هـا در تابسـتان، عـوارض برداشـت آب، بـازار آب، جابه‌جـایی و انتقـال آب و کفشـکنی چاه‌هـا را تشـریح کـرد.

در سال جاری پیشنهاد احداث پنل خورشیدی به کشاورزان برای جلوگیری از خاموشی داده شد. اما مطلع شدیم در برخی استان‌ها که کشاورزان با اعتماد به مسئولان و بخشنامه و به‌ناچار برای حفظ محصول کشاورزی خود اقدام به نصب پنل‌های خورشیدی کردند باز هم در تابستان مشمول خاموشی‌ها شدند!

دبیر کمیته آب انجمن پسته ایران ضمن اشاره به سابقه ایجاد تمدید پروانه در قانون، آن را اهرم فشار وزارت نیرو در پیشبرد مسائل خود عنوان کرد و اظهار داشت: «بر اساس تبصره ۳ قانون تعیین تکلیف چاه‌های فاقد پروانه، کشاورزان مکلف شدند که هر سه سال یکبار برای تمدید پروانه اقدام کنند که در برخی استان‌ها این امر هرساله انجام می‌شود.»

او درباره چالش به‌کارگیری کنتورهای حجمی هوشمند اذعان داشت: «مشاهده شده در برخی استان‌ها کشاورزان بدون اینکه کنتورها کارکرده باشند مجبور به نصب کنتورهای سفارشی جدیدی شده‌اند؛ لازم به‌ذکر است که وزارت نیرو مسئولیت انتخاب ابزار نامناسب و عدم کارایی کنتورهای قبلی را به عهده نگرفته است و تاوان انتخاب این ابزار ناکارآمد را کشاورزان پرداخته‌اند.»

مریم حسنی سعدی میزان ساعت کارکرد در پروانه‌ها را معضل دیگری برای کشاورزان در شرایط کنونی دانست و اظهار داشت: «ساعت کارکرد امری منطقی در راستای تحویل حجمی است؛ اما عملیاتی‌کردن نصب کنتور بعد از ۵ دهه سرمایه‌گذاری در باغات، در کنار کاهش کمیت و کیفیت آب به دلیل صدور پروانه بیش از توان آبخوان‌ها، تحویل حجمی آب را با مشکلات عدیده‌ای مواجه کرده است. عدم مطابقت پروانه‌ها با نیاز آبی، عملاً کشاورزان را با کاهش آب و نابودی سرمایه‌شان مواجه کرده است که نصب کنتور هم مزید بر علت شده و تاکنون راهکاری برای تأمین این کاهش هم پیش‌بینی نشده است.»

وی کاهش پروانه بهره‌برداری با تمسک به طرح سازگاری با کم آبی بدون پرداخت خسارت را امری فراقانونی عنوان کرد.

دبیر کمیته آب انجمن پسته ایران با بیان اینکه علت افزایش هزینه برق چاه‌های کشاورزی مصرف بیشتر برق و افزایش برداشت آب توسط کشاورزان نیست، تصریح کرد: «وقتی بررسی کنیم می‌بینیم که این افزایش‌ها از تصمیمات پشت میز و به‌دوراز درک واقعیت توسط کارشناسان رقم خورده‌است؛ وقتی راندمان موتورپمپ‌ها در فرمول محاسبه نیاز برق، بالا گرفته‌شود و یا دبی پروانه‌ها در پرونده‌های شرکت آب منطقه‌ای کاهش داده شود تبعاً نیاز برق هم کاهش می‌یابد، درحالی‌که تجهیزات اکثر چاه‌ها قدیمی و چند بار سیم‌پیچی شده‌اند و برداشت آب به میزان پروانه قبل از تعدیلِ فراقانونی، صورت می‌گیرد.»

او در ادامه سخنان خود، خاموشی چاه‌ها در ساعات پیک تابستان را معضل دیگری برای کشاورزان در سال‌های اخیر برشمرد و اظهار داشت: «در سال جاری پیشنهاد احداث پنل خورشیدی به کشاورزان برای جلوگیری از خاموشی داده شد. بگذریم در حال حاضر و وضعیت موجود محاسبه ساده ریاضی، این سرمایه‌گذاری را توجیه نمی‌کند؛ اما مطلع شدیم در برخی استان‌ها که کشاورزان با اعتماد به مسئولان و بخشنامه و به‌ناچار برای حفظ محصول کشاورزی خود اقدام به نصب پنل‌های خورشیدی کردند باز هم در تابستان مشمول خاموشی‌ها شدند!»

مریم حسنی سعدی با بیان اینکه یکی از نواقص دریافت عوارض آب بخش کشاورزی، عدم وجود معیار سنجش و ارزیابی هزینه‌کرد درآمد آن است، افزود: «کشاورزان حدود ۱۲ سال طی سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۳ مبلغی به‌عنوان حق‌النظاره پرداخت کردند که اثری در تعادل بخشی سفره‌ها مشاهده نکردند و ابطال شد. دوباره در سال ۱۳۹۹ از طریق قانون بودجه اخذ وجه به‌ازای برداشت هر متر مکعب آب بر اساس بند (ب) ماده ۳۳ قانون توزیع عادلانه آب بازگشت. طی این سال‌ها که کشاورزان این عوارض را پرداخت کرده‌اند تاکنون هیچ اثر بخشی در اهداف پیش‌بینی شده برای تعادل‌بخشی و کاهش اُفت سفره‌های آبی ندیده‌اند؛ تنها عملکردی که کشاورزان از وزارت نیرو در کاهش برداشت آب دیده‌اند کاهش فراقانونی پروانه چاه‌های مجاز بوده است.»

در ادامه او ضمن اشاره به بازار آب کشاورزی دشت سمنان باهدف تأمین آب موردنیاز صنایع، جلوگیری از انتقال آب کشاورزی به اراضی مرغوب و جبران کاهش آب موردنیاز آن‌ها را از جمله معضلات کشاورزان دانست که منجر به کاهش عملکرد تولید باغات شده‌است.

دبیر کمیته آب انجمن پسته ایران درباره محدودیت جدیدی که برای کف‌شکنی چاه‌ها ایجاد شده اظهار داشت: «در آخرین تلاش وزارت نیرو برای ایجاد محدودیتِ بیشتر، در خردادماه امسال، بخشنامه‌ای ابلاغ شده است که در دشت‌های ممنوعه اجازه کف‌شکنی را، ممنوع کرده است و تنها درصورتی‌که دشتی هنوز گزارش فرونشست منتشر نشده، اجازه کف شکنی فقط برای یکبار و آن‌هم در حدود ۱۰ درصد عمق فعلی چاه و حداکثر حدود ۱۵ متر داده می‌شود.»

در ادامه نشست مریم حسنی سعدی با تشریح ساختار کمیسیون رسیدگی به صدور پروانه و کمیسیون رسیدگی به امور منابع آب زیرزمینی به نواقص و ایرادات مرتبط با این کمیسیون‌ها پرداخت. او نقش کارشناسان جهاد کشاورزی

را در این کمیسیون‌ها به‌عنوان تنها حامی بخش کشاورزی مهم تلقی کرد و آموزش‌های حقوقی در راستای احقاق حق کشاورزان را برای کارشناسان جهاد کشاورزی ضروری برشمرد.
دبیر کمیته آب انجمن پسته ایران، مستندات قانونی مربوط به کاهش فراقانونی پروانه‌های بهره‌برداری چاه‌های کشاورزی را توضیح داد و تصریح کرد که هیچ‌کدام از مستندات قانونی مورد تمسک وزارت نیرو، اجازه کاهش پروانه‌ها به شکلی که در حال اجرا است را نداده‌است. او در ادامه بند (ب) تبصره ۷ قانون بودجه سال ۱۴۰۳ را حسن‌ختامی در نحوه قانونی کاهش پروانه دانست و افزود: «در این بند از قانون بودجه، مقررات قانونی و الزام جبران خسارت که باید در تعدیل پروانه‌ها رعایت گردد به‌صراحت بیان شده است. درحالی‌که سال‌های پیش آیین‌نامه این بند از قانون بودجه در نخستین ماه‌های سال ابلاغ می‌شد، امسال بعد از ۷ ماه از سال، در مهرماه ابلاغ شد و همان‌گونه که انتظار می‌رفت وزارت نیرو در آیین‌نامه به الزام جبران خسارت برای تعدیل پروانه‌ها وقعی ننهاده و بر خلاف تصریح قانونی، اقدامات جبرانی را به چاه‌های غیرمجاز تسری داده است.»
مریم حسنی سعدی در پایان سخنان خود، ضمن اشاره به ناعادلانه و فراقانونی بودن خاموشی روزانه ۵ ساعت برای چاه‌های کشاورزی در تابستان، افزود: «هیئت وزیران طی مصوبه‌ای در سال ۱۴۰۱ وزارت نیرو را موظف نموده تا به عنوان اولین اولویت خاموشی، نسبت به قطع برق الکتروپمپ‌های چاه‌های کشاورزی به میزان روزانه ۵ ساعت در دوره محدودیت اقدام نماید و این تنها شامل بخش کشاورزی است در حالی که امسال صنایع تنها یک روز در هفته خاموشی داشتند. این مصوبه بر خلاف ماده ۲۵ قانون بهبود فضای کسب‌وکار است که در آن به‌صراحت بیان شده‌است «واحدهای تولیدی کشاورزی نباید در اولویت قطع برق قرار گیرند و چنانچه ضرورت به قطع برق بود باید با جبران خسارت همراه باشد.» اما متأسفانه نه تنها برای بخش کشاورزی هم به‌صورت ناعادلانه خاموشی برق تحمیل شد بلکه با وجود خسارت‌های هنگفت چه در تجهیزات و چه در امر تولید هیچ پوشش بیمه‌ای و جبرانی برای این بخش پیش‌بینی نشده است.»
در ادامه نشست «تراژدی آب» وحید اردکانیان عضو هیئت‌امنای انجمن پسته ایران، حامد فتحعلیان کارشناس ارشد حقوق و عضو اسبق کمیسیون رسیدگی به صدور پروانه‌های شرکت

آب منطقه‌ای، سید محسن طباطبائیان کارشناس سازمان جهاد کشاورزی در کمیسیون صدور پروانه‌های استان، محمد بندلی‌زاده نایب‌رئیس انجمن پسته سمنان، احمد خانی مدیرعامل مؤسسه ذی‌نفعان آبخوان رفسنجان و حمیدرضا رنجبر عضو هیئت‌مدیره مؤسسه ذی‌نفعان آبخوان رفسنجان بر روی جایگاه آمده و جلسه با پرسش‌وپاسخ حضار ادامه یافت.
یکی از سؤال‌های مطرح شده از جانب حضار «دادن مجوز چاه به‌جای قنات» بود که حامد فتحعلیان به آن پاسخ داد: «تنها جایی که قانون‌گذار پذیرفته‌است علی‌رغم ممنوعیت دشت به جهت جبران خسارت بدون محدودیت، مجوز چاه داده شود در بحث چاه به‌جای قنات بود. در رویه‌ای هم که در استان دارد اجرا می‌شود حداکثر ساعت دشت (۳۸۸۰ ساعت) برای مجوز چاه به‌جای قنات اعمال می‌شود. قانون‌گذار در ماده ۱۱ گفته است که حداکثر ۵ سال بعد از خشک‌شدن قنات باید صاحبان قنات مراجعه داشته باشند که اکثراً این مهلت طلایی را از دست دادند.»
در ادامه یکی دیگر از حاضرین در این نشست سؤال کرد: «چاهی دارم که یک روز در هفته خاموشی داشت و بعد هم پیامک آمده که اگر خاموشی‌ها به شما خسارت وارد کرده اعلام نمایید، چاه من پارسال یک میلیارد خرج گردنم گذاشت؛ من شکایت کردم. یکسال و نیم است به جایی نرسیده‌ام کارشناس دادگستری می‌ترسد رأی بدهد. مجدداً سه ماه پیش چاه مجدداً ریزش کرد و درستش کردیم؛ دوباره الان ریزش کرده و باز خوابیده است. چه باید کرد؟» فتحعلیان در پاسخ تصریح‌کرد: «جایگاه رسیدگی به شکایات مرتبط با قطع برق کمیسیون رسیدگی به صدور پروانه‌ها آب‌ها نیست؛ دررابطه‌با رسیدگی به خسارات وارده مرتبط با قطعی برق، دادگاه‌های عمومی صلاحیت دارند. قانون‌گذار در این شرایط قطعاً تصدیق خسارت توسط دیوان عدالت را می‌خواهد. باتوجه‌به قطعی‌های مکرر برق در سطح کشور، مبتلابه هم زیاد است. بعد از اینکه تصدیق دیوان عدالت را گرفتند و ثابت شد که برق منطقه‌ای کوتاهی کرده و مقصر است، قطعاً خسارت قابل‌وصول خواهد بود.»
حامد فتحعلیان در پاسخ به سؤال «آیا تشکل‌های بخش

«واحدهای تولیدی کشاورزی نباید در اولویت قطع برق قرار گیرند و چنانچه ضرورت به قطع برق بود باید با جبران خسارت همراه باشد.» اما متأسفانه نه تنها برای بخش کشاورزی هم به‌صورت ناعادلانه خاموشی برق تحمیل شد بلکه با وجود خسارت‌های هنگفت چه در تجهیزات و چه در امر تولید هیچ پوشش بیمه‌ای و جبرانی برای این بخش پیش‌بینی نشده است.»

کشاورزی می‌توانند به‌عنوان مدعی‌العموم وارد این ماجرا شوند؟» اذعان داشت: «خیر؛ در محاکم، تشکل‌ها را به‌عنوان مدعی‌العموم نمی‌پذیرند. آن‌ها می‌توانند وکیل معرفی کنند؛ اما اینکه به‌عنوان یک تشکل ورود کرده و طرح دعوی کنند، قابل‌پذیرش نیست.»

سید محسن طباطبائیان با اشاره به اینکه در شهرستان دامغان ۹۰۰ حلقه چاه عمیق وجود دارد و حدود ۱۳-۱۵ هزار بهره‌بردار از آن‌ها استفاده می‌کنند افزود: «مقرر شده است که بر اساس مفاد مصوبه شورای حفاظت شهرستان، ضریب اصلاح و تعدیل طی ۵ سال و به‌صورت پلکانی اعمال شود و به متقاضیان ابلاغ شود. اعطای شارژ بر مبنای آخرین مصوبه است در دشت دامغان ساعت کارکرد برای چاه‌ها تنها ۳۰۰۰ و ۳۸۸۰ ساعت در نظر گرفته شده است. در بخش صنعتی ۴۵۰۰ ساعت اعمال می‌کنیم. از زمان تحویل پروانه ۲۰ روز مهلت دارید که اعتراض خود را ثبت کنید.»

در ادامه جلسه احمد خانی مدیرعامل مؤسسه ذی‌نفعان آبخوان رفسنجان، وزارت نیرو را مقصر بخشی از هدررفت منابع آب کشاورزی دانست و اظهار داشت: «مقصر هدررفت منابع آب وزارت نیروست؛ وقتی بدون هماهنگی با کشاورزان برق را خاموش می‌کنند و با شیوه آبیاری که ما کشاورزان داریم ناچار دوباره مسیری را که قبلاً آب رفته باید آبیاری شود و ما کشاورزان ضرر می‌کنیم.»

مدیرعامل مؤسسه ذی‌نفعان آبخوان رفسنجان با اظهار تأسف از بی‌مهری‌هایی که به کشاورزان می‌شود گفت: «در تابستان گذشته واحد صنعتی تنها یک روز خاموشی داشت و بعداً هم برایشان پیامک ارسال شده است که چنانچه خسارتی وارد شده است اعلام کنند تا جبران شود؛ ولی بخش کشاورزی یک روز در میان ۶ ساعت با خاموشی برق روبرو بود. در رفسنجان به دلیل خاموشی برق ۳۰ هزار تن پسته پوک شد و کسی نسبت به این اتفاق جوابگو نیست». خانی لزوم مطالبه‌گری کشاورزان را در رفع مشکلات ضروری دانست و افزود: «سه سال پیش مؤسسه ذی‌نفعان آبخوان رفسنجان را در راستای احقاق حق قانونی کشاورزان رفسنجان راه‌اندازی کردیم؛ سعی بر این بود که به نوعی همه چاه‌ها، در این مؤسسه نماینده داشته باشند. هدف نهایی این مؤسسه حفظ آبخوان رفسنجان است.» مدیر عامل مؤسسه ذی‌نفعان آبخوان رفسنجان رویکرد این مؤسسه با مسئولان را رابطه‌ای تعاملی عنوان کرد و گفت: «نخست برای رفع مسائل با مسئولان گفتگو خواهیم کرد و در صورت اینکه به نتیجه نرسیم از روندهای قانونی مسائل را پیش خواهیم برد. اعضای مؤسسه از بهره‌برداران هر چاه وکالت دارند و این ظرفیت برای مطالبه قانونی احقاق حقوق بهره‌برداران در مؤسسه پیش بینی شده است.»

حمیدرضا رنجبر عضو هیئت‌مدیره مؤسسه ذی‌نفعان آبخوان رفسنجان، تبعات بی‌مهری به بخش کشاورزی را در عدم جذب سرمایه و نیروی انسانی بر شمرد و افزود: «تا زمانی که ما کشاورزان نگاهمان به دیگران برای حل مشکلات باشد، راه به جایی نخواهیم برد و باید ما کشاورزان به این اشتراک برسیم که خودمان باید برای حل مسائلمان اقدام کنیم». در ادامه رنجبر به برخی فعالیت‌های این مؤسسه در حل مشکلات کشاورزان رفسنجان درباره تعدیل پروانه‌ها، ضریب هیدرو مدول، موضوع تجاوز از قدرت در مصرف برق، تأمین گازوئیل در برهه خطر سرمازدگی باغات، تحقیق و بررسی برای اجرای آبخیزداری در رفسنجان اشاره کرد.

طباطبائیان یکی از معضلات کشاورزان را در اصلاح پروانه‌ها ضریب هیدرو مدول در تعیین نیاز آبی دانست و گفت: «من به‌عنوان نماینده جهاد کشاورزی در کمیسیون رسیدگی به صدور پروانه با این ضریب هیدرو مدول مخالف هستم، چون این عددی که در نظر گرفته می‌شود نیاز آبی اغلب کشت‌ها را تأمین نمی‌کند؛ من به سهم خود مخالفت خود را در تصمیم کمیسیون درج می‌کنم و این نظر کارشناس جهاد در پیگیری اعتراض شما در کمیسیون رسیدگی به امور آب‌های زیرزمینی مؤثر خواهد بود». وی همچنین مجهز بودن به سیستم‌های نوین آبیاری را در تعیین نیاز آبی در اصلاح پروانه‌ها راهگشا دانست.

